

Sygn. akt I NSNc 405/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Księżak

Magdalena Maria Wiszniewska (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa R. Spółki z o.o. S.K.A. z siedzibą
w W.

przeciwko I. R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 16 grudnia 2021 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty
wydanego przez Sąd Rejonowy w B. dniu 3 lutego 2016 r., sygn.
I Nc (...)

1. **uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę
Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania;**
2. **znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed
Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w B. nakazem zapłaty z 3 lutego 2016 r., I Nc (...), nakazał pozwanym P. R. i I. R., aby zapłacili solidarnie na rzecz powoda R. Spółka z o.o. S.K.A. z siedzibą w W. kwotę 11 000,00 zł z ustawowymi odsetkami w wysokości 8% rocznie od dnia 30 listopada 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty, a także kwotę 2 555,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 2 400,00 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wnieśli w tym terminie zarzuty. Pozwani nie wnieśli zarzutów od nakazu zapłaty doręzonego im osobiście 7 marca 2016 r., nakaz ten uprawomocnił się 22 marca 2016 r.

W uzasadnieniu nakazu zapłaty Sąd Rejonowy wskazał, że kognicja sądu w pierwszej fazie postępowania nakazowego jest ograniczona i sprowadza się do stwierdzenia istnienia podstaw do wydania nakazu zapłaty, które są określone w art. 485 k.p.c. W ocenie Sądu Rejonowego, ustawodawca nakłada na sąd obowiązek wydania nakazu zapłaty bez merytorycznego badania zasadności powództwa. Sąd Rejonowy wyjaśnił, że do takiego badania dochodzi dopiero w drugim etapie postępowania nakazowego, na rozprawie po skutecznym wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty. Zdaniem Sądu Rejonowego, weksel przedstawiony przez powódkę spełniał wymogi formalne, natomiast jego prawdziwość i treść nie nasuwały wątpliwości. Istnienie zobowiązania pozwanej I.R. zostało wykazane przez powoda na podstawie weksla opatrzonego podpisem pozwanej z adnotacją dotyczącą poręczenia. W ocenie Sądu Rejonowego, zobowiązanie wekslowe P.R. jako wystawcy weksla oraz pozwanej I.R. jako poręczyciela wekslowego nie budziło wątpliwości. Natomiast legitymacja czynna powódki wynikała bezpośrednio z treści weksla.

Prokurator Generalny wniósł do Sądu Najwyższego (data wpływu: 20 maja 2021 r.) za pośrednictwem Sądu Rejonowego w B. (data wpływu: 29 marca 2021 r.) skargę nadzwyczajną, na podstawie art. 89 § 1 w zw. z art. 115 § 1 i 1a ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz. U. 2021 r., poz. 154; dalej: u.SN), od prawomocnego nakazu zapłaty z weksla wydanego przez Sąd Rejonowy w B. 3 lutego 2016 r., I Nc (...), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą

demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zaskarżając go w całości.

Skarżący, na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN, zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

1) naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 30 i 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 r., Nr 78, poz. 486 ze zm.; dalej: Konstytucja RP), takich jak godność człowieka i ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla, wierzytelności wynikającej z zawartej przez pozwanego z powódką „umowy opcji nabycia akcji”, bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy z którego wynikało zobowiązanie;

2) naruszenie w sposób rażąco prawa materialnego, tj.:

- art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez niezastosowanie przepisu o niedozwolonych postanowieniach umownych do „umowy opcji nabycia akcji”, będącej źródłem zgłoszonego roszczenia w sytuacji, gdy zawarta w umowie opcji nabycia akcji klauzula w zakresie swobody powoda w wypełnieniu weksla *in blanco* (art. 6 ust. 4 umowy), obejmującej określenie miejsca płatności weksla, które następnie wpływa na właściwość miejscową sądu jest niedozwolona w rozumieniu art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 3 k.c., albowiem nie została uzgodniona indywidualnie i jest sprzeczna z dobrymi obyczajami, przez co rażąco narusza interesy pozwanego jako konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., skoro narzuca rozpoznanie sprawy przez sąd, który według ustawy nie jest właściwy miejscowo, co powoduje, że klauzula ta jest bezskuteczna i w konsekwencji nie było dopuszczalne rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w B. jako niewłaściwy miejscowo i zachodziły podstawy do przekazania sprawy sądowi właściwemu na zasadzie art. 200 § 1 k.p.c., według kryterium z art. 27 § 1 k.p.c.,

- art. 385³ pkt 16 i 17 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez niezastosowanie przepisu o niedozwolonych postanowieniach umownych do „umowy opcji nabycia akcji” zawartej przez pozwanego jako konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. i zasądzenie na rzecz powódki dochodzonej należności obejmującej karę umowną

za niewykonanie zobowiązania w sytuacji, gdy klauzula zawarta w art. 6 ust. 3 łączącej powoda i pozwanego „umowy opcji nabycia akcji” z dnia 2 lipca 2013 r., przewidująca prawo powodowej spółki do żądania kary umownej w wysokości trzydziestokrotności „Ceny Akcji”, czyli dokonanego na rzecz pozwanego świadczenia, stanowi niedozwoloną klauzulę umowną w stosunkach konsumenckich, które czyni niedopuszczalnym orzeczenie zastrzeżonej kary umownej ze względu na bezskuteczność tego zastrzeżenia,

- art. 484 § 2 k.c. w zw. z art. 483 § 1 k.c. i art. 484 § 1 k.c. poprzez zasądzenie na rzecz powódki dochodzonej należności w postaci kary umownej za niewykonanie zobowiązania, w sytuacji, gdy zawarta w art. 6 ust. 3 łączącej powódkę i pozwanego „umowy opcji nabycia akcji” z dnia 2 lipca 2013 r. klauzula przewidująca prawo powodowej spółki do żądania kary umownej w wysokości trzydziestokrotności dokonanego na rzecz pozwanego świadczenia tytułem „Ceny Akcji”, jest rażąco wygórowana i pozostaje bez jakiegokolwiek związku z godnym ochrony interesem powódki, a w szczególności z wysokością rzeczywistej szkody po stronie nabywcy opcji akcji, która to szkoda usprawiedliwiałaby miarkowanie wysokości kary umownej, a której to szkody, jej wysokości i kalkulacji powódka nie wykazała.

W uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej Prokurator Generalny wyjaśnił, że w dniu 20 kwietnia 2019 r. P.R. zmarł i dotychczas nie ustalono spadkobierców pozwanego. Skarżący podniósł, że wydanie przez Sąd Rejonowy orzeczenia, nakładającego na stronę będącą konsumentem obowiązek zapłaty, bez uprzedniego badania prawidłowości stosunku podstawowego, z którego wynika zobowiązanie, w sytuacji gdy drugą stroną jest przedsiębiorca jest sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W ocenie Prokuratora Generalnego, w takim przypadku zastosowanie przez Sąd Rejonowy przepisów o postępowaniu nakazowym jest niezgodne również z zasadami poszanowania godności człowieka i ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Skarżący stwierdził, że Sąd Rejonowy był zobowiązany do uwzględnienia zasad konstytucyjnych oraz chronionych konstytucyjnie wolności i praw człowieka i obywatela, w tym godności człowieka wskazanej w art. 30 Konstytucji RP

i wiążącego się z nim, a możliwego do wyprowadzenia z art. 76 Konstytucji RP prawa oczekiwania do wywiązania się przez władze publiczne z obowiązku podejmowania działań chroniących konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zdaniem Prokuratora Generalnego, osoba fizyczna będąca stroną umowy opcji nabycia akcji zawartej z podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą i zawodowo zajmującym się działalnością finansową, w swojej działalności stosującym standardowe, niepodlegające negocjacji umowy, jest objęta ochroną, przewidzianą w art. 76 Konstytucji RP. Prokurator Generalny podniósł, że rozpoznawana sprawa ma charakter konsumencki, ponieważ powódka jako przedsiębiorca dochodzi przeciwko pozwanemu będącym osobą fizyczną roszczenia o zapłatę, które za swoje źródło ma umowę opcji nabycia akcji. Skarżący zaznaczył, że pozwany zawarł umowę z powódką jako konsument, w stosunku do którego znajdował zastosowanie art. 22¹ k.c. W konsekwencji zdaniem skarżącego, do umowy opcji nabycia akcji miały zastosowanie przepisy o niedozwolonych postanowieniach umownych (art. 383 k.c. - 385 k.c.) ze wszelkimi tego konsekwencjami, tak w aspekcie procesowym (właściwość miejscowa sądu), jak i w zasadzie odpowiedzialności finansowej pozwanego. W opinii Prokuratora Generalnego, niezakwalifikowanie pozwanego jako konsumenta doprowadziło do rażącego pominięcia przez sąd orzekający art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., poprzez niezastosowanie przepisu o niedozwolonych postanowieniach umownych do umowy opcji nabycia akcji, będącej źródłem zgłoszonego roszczenia w sytuacji, gdy zawarta w umowie klauzula w zakresie swobody powódki w wypełnieniu weksla *in blanco*, obejmującej także miejsce płatności, które następnie wpływa na właściwość miejscową sądu, jest niedozwolona w rozumieniu art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 3 k.c., albowiem nie została uzgodniona indywidualnie i jest sprzeczna z dobrymi obyczajami, przez co rażąco narusza interesy pozwanego jako konsumenta, skoro narzuca rozpoznanie sprawy przez sąd, który według ustawy nie jest właściwy miejscowo, co powoduje, że klauzula ta jest bezskuteczna i w konsekwencji nie było dopuszczalne rozpoznanie sprawy przez Sąd Rejonowy w B. jako niewłaściwy miejscowo i zachodziły podstawy do przekazania sprawy sądowi właściwemu na zasadzie art. 200 § 1 k.p.c. według kryterium z art. 27 § 1 k.p.c.

Dalej – Prokurator Generalny przyjął, że powódka nie wykazała, że postanowienie umowne ustanawiające obowiązek zapłacenia kary umownej o określonej wysokości było wynikiem indywidualnego uzgodnienia z pozwanym i nie określono świadczenia głównego umawiających się stron. W ocenie Prokuratora Generalnego, kara umowna określona przez strony jest rażąco wygórowana (trzydziestokrotność ceny akcji, która określona została na kwotę 900 zł), a więc stawia konsumenta w pozycji nierównoważnej względem profesjonalnego kontrahenta i czyni umowę rażąco nieuczciwą oraz pozostaje w ewidentnej sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz przyjętą powszechnie aksjologią w obrocie. Tak ustalona kara umowna pozostaje bez związku z wysokością szkody, której miałyby powódka doznać w związku z tym, że nie doszło do wykonania umowy. Zdaniem Prokuratora Generalnego, skarga nadzwyczajna jest zasadna również w stosunku do I. R., która poręczyła weksel wystawiony dla zabezpieczenia bezskutecznej w zakresie kary umownej umowy konsumenckiej.

W konsekwencji autor skargi nadzwyczajnej wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną, powódka wniosła o oddalenie skargi nadzwyczajnej oraz dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z wskazanych dokumentów. Powódka podniosła, że okoliczność zawarcia przez pozwanego umowy jako wspólnika spółki kapitałowej, wyklucza możliwość przyznania mu statusu konsumenta w rozumieniu przepisów Kodeksu cywilnego. Powódka zaznaczyła, że okoliczność przysługiwania pozwanemu prawa do przyszłych akcji zwykłych była warunkiem bezwzględny zawarcia umowy opcji nabycia akcji. Zdaniem powódki, pozwany świadomie wprowadził powódkę w błąd, oświadczając, że jest uprawniony do nieodpłatnego nabycia praw do akcji i akcji zwykłych spółki K. S.A. z siedzibą w K. oraz znajduje się na liście pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji tej spółki, którzy złożyli oświadczenie o zamiarze nieodpłatnego nabycia akcji oraz znajduje się na ostatecznej liście uprawnionych pracowników, uwzględniającej łączny okres zatrudnienia w przedsiębiorstwie państwowym i spółce. W konsekwencji powódka od chwili zawarcia umowy

pozostawała w błędnym przeświadczeniu, że pozwany posiada status przyszłego akcjonariusza. W ocenie powódki, nawet gdyby przyjąć, że pozwany przy zawarciu i wykonywaniu umowy był konsumentem, to nie powinien korzystać z ochrony wynikającej z przepisów dotyczących szczególnej pozycji konsumentów, a mających swoje źródło w Konstytucji RP, ponieważ świadomie złożył w treści umowy nieprawdziwe oświadczenie w zakresie przysługujących mu praw do akcji objętych umową. Powódka wyjaśniła, że zawarła ponad tysiąc umów opcji nabycia akcji o analogicznej treści, z których w zdecydowanej większości kontrahenci powódki wywiązali się w sposób prawidłowy, tj. ich oświadczenia o prawie do przyszłych akcji spółki były prawdziwe i osoby te znalazły się na liście osób uprawnionych do nabycia akcji. Natomiast do przeniesienia praw do akcji nie doszło z przyczyn niezależnych od stron umowy, ponieważ Skarb Państwa nie zbył swoich akcji w spółce K. S.A., co było warunkiem nabycia akcji przez pracowników. Powódka podniosła również, że dążyła do polubownego rozwiązania sprawy kierując do stron pisemne wezwania i w razie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń odstępowała od dochodzenia innych roszczeń. Celem powódki było nabycie praw do przyszłych akcji spółki od rzeczywistych akcjonariuszy. Natomiast wysokość kar umownych, zdaniem powódki nie jest rażąco wygórowana biorąc pod uwagę ryzyko ponoszone przez nią w momencie zawierania umowy. Odnosząc się do zarzutu niewłaściwości miejscowej, powódka wskazała, że takie uchybienie nie może być traktowane jako rażące naruszenie prawa, które uprawnia do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej: u.SN), jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub orzeczenie w sposób

rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna stanowi instytucję prawną, zaliczaną do nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ustawodawca przyjął, że celem skargi nadzwyczajnej jest eliminowanie z obrotu prawnego wadliwych orzeczeń sądowych, które nie spełniają podstawowych standardów, w szczególności zostały wydane w oparciu o nieprawidłowo zrekonstruowane normy prawne lub ustalenia sądu są sprzeczne z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, nawet w przypadku, gdy są już prawomocne (uzasadnienie projektu ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, druk sejmowy VIII kadencji nr 2003).

Orzekanie w ramach skargi nadzwyczajnej ma jednak charakter wyjątkowy, bowiem możliwość skorygowania prawomocnych orzeczeń uzasadniania jest takim stopniem ich wadliwości, którego nie da się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, czyniąc je przez to elementarnie niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego orzeczenia, rodząc jednocześnie obowiązek zbadania, czy wadliwość ta powinna być usunięta ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza automatycznie o konieczności usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Natomiast niezasadność zarzutów podnoszonych przez podmiot skarżący w ramach podstaw szczególnych przesądza o bezzasadności skargi, nawet bez badania przesłanki ogólnej skargi (wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2021 r., I NSNk 5/20).

W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że skarga nadzwyczajna nie służy do eliminowania wszystkich wadliwych orzeczeń sądowych, a jedynie tych, które obarczone są wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, które uzasadniają ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20; wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2021 r., I NSNk 5/20).

Zasada demokratycznego państwa prawnego w znaczeniu opisowym jest zbiorem różnych wartości bezpośrednio lub pośrednio wyrażonych w Konstytucji RP, dotyczących prawa, ustroju państwa oraz relacji między państwem a jednostką (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 listopada 1997 r., K 26/97).

W literaturze wskazuje się, że ustawodawca przyznał pierwszeństwo zasadzie sprawiedliwości, rozumianej jako wydanie orzeczenia wolnego od wad, zgodnego z prawem materialnym i procesowym, a także opartego na prawidłowo zebranych i zweryfikowanym materiale dowodowym. Jednocześnie przewidział mechanizmy mające na celu zabezpieczenie stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych w takim zakresie, w jakim jest to do pogodzenia z założeniami skargi nadzwyczajnej (K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 458).

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne dopiero po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Zgodnie z art. 494 § 2 k.p.c. (w brzmieniu z dnia wydania nakazu), nakaz zapłaty przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie zarzutów, ma skutki prawomocnego wyroku. Wobec niewniesienia przez pozwanych zarzutów, zaskarżony nakaz zapłaty uprawomocnił się 22 marca 2016 r. W konsekwencji zaskarżony nakaz zapłaty ma skutki prawomocnego wyroku, dlatego nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20).

Skarga nadzwyczajna została wniesiona (29 marca 2021 r.) po upływie pięcioletniego terminu od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia

(22 marca 2021 r.) o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN. W myśl art. 115 § 1 u.SN, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (3 kwietnia 2018 r.) skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Natomiast, przepisu art. 89 § 3 zdanie pierwsze u.SN nie stosuje się. Skarga nadzwyczajna została wniesiona przez uprawniony do tego podmiot (art. 115 § 1a u.SN).

Prokurator Generalny oparł skargę nadzwyczajną na:

1. przesłance ogólnej, w postaci konieczności zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, oraz
2. przesłance szczególnej – naruszenia zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 30 i 76 Konstytucji RP oraz rażącego naruszenia prawa materialnego (art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., art. 385³ pkt 16 i 17 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., art. 484 § 2 k.c. w zw. z art. 483 § 1 k.c. i art. 484 § 1 k.c.).

Z uwagi na to, że skarga jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia od prawomocnych orzeczeń sądu, Prokurator Generalny powinien wykazać spełnienie obu powyższych przesłanek łącznie, w tym uchybienia popełnione przy rozpoznawaniu sprawy przez sąd. Jednocześnie przyjmuje się, że z uwagi na konstrukcję skargi nadzwyczajnej, w pierwszej kolejności należy dokonać oceny podstaw szczególnych i ustalić czy przynajmniej jedna z nich jest uzasadniona. Następnie należy zbadać czy wobec wykazania przesłanki szczególnej, spełniona jest równocześnie przesłanka ogólna (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

Zdaniem Prokuratora Generalnego, istota rozpoznawanej sprawy sprowadza się do wydania przez Sąd Rejonowy w B. nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla, na podstawie wierzytelności wynikającej z zawartej przez strony umowy opcji nabycia akcji, bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie. W konsekwencji skarżący podniósł w skardze nadzwyczajnej zarzut naruszenia zarówno konstytucyjnych praw i zasad, jak i przepisów materialnych. W związku z tym, do

kluczowych zagadnień w rozpoznawanej sprawie należało ustalenie: czy pozwany posiadał status konsumenta w postępowaniu nakazowym oraz czy można uznać za niezgodny z prawem prawomocny nakaz zapłaty, wydany wyłącznie w oparciu o obowiązujące przepisy proceduralne. Zajęcie stanowiska w powyższym zakresie ma rozstrzygające znaczenie, ponieważ determinuje zakres praw, które przysługiwały pozwanemu w postępowaniu nakazowym oraz określa prawidłowy sposób procedowania przez Sąd Rejonowy w B.

Po pierwsze, Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 30 i art. 76 Konstytucji RP, czyli zasady ochrony godności człowieka i zasady ochrony konsumenta jako strony słabszej w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Zarzut naruszenia art. 30 Konstytucji RP nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ Prokurator Generalny nie wyjaśnił, w jaki sposób doszło do naruszenia zasady ochrony godności człowieka, poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty. Uzasadnienie skargi nadzwyczajnej nie zawiera stosownego wyводу w tym zakresie, ograniczając się jedynie do przytoczenia ogólnych sformułowań dotyczących praw i wolności ekonomicznych przysługujących jednostce, a mających swoje źródło w poszanowaniu godności ludzkiej i będących warunkiem jej poszanowania. Skarżący nie wyjaśnił, jaka jest relacja pomiędzy tak rozumianą zasadą ochrony godności człowieka, a okolicznościami rozpoznawanej sprawy. Wobec niewskazania przez skarżącego na czym polega naruszenie art. 30 Konstytucji RP w świetle okoliczności rozpoznawanej sprawy, zarzut naruszenia zasady ochrony godności człowieka należało uznać za niezasadny.

Sąd Najwyższy uwzględnił natomiast zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP, który określa podstawowe gwarancje konstytucyjne w zakresie ochrony konsumenta w stosunkach z przedsiębiorcą. Skarżący słusznie podniósł, że art. 76 Konstytucji RP, który nakłada na władze publiczne obowiązek ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami, zawiera treść normatywną i może być bezpośrednio stosowany, poprzez art. 8 Konstytucji RP. Natomiast wynikający z art. 76 Konstytucji RP obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów spoczywa na każdym organie i instytucji, do których właściwości należy

rozpatrywanie spraw dotyczących konsumentów. Powyższe znalazło również potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władzę publiczną, w tym również sądy powszechne, do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniony zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09). Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że konsument ma słabszą pozycję kontraktową niż przedsiębiorca, dlatego „wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Umocnienie pozycji konsumenta ma na celu urzeczywistnienie zasady równorzędności pomiędzy uczestnikami obrotu gospodarczego (wyroki Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 30 czerwca 2021 r., I NSNc 191/21; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20).

Zakres ochrony konsumentów przewidziany w art. 76 Konstytucji RP jest uregulowany szczegółowo na poziomie ustawowym. Ponadto na podstawie art. 9 Konstytucji RP, dla wyznaczenia standardów tej ochrony mają również zastosowanie przepisy Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji RP należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (wyroki Sądu Najwyższego z: 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20). Szczególne znaczenie dla ochrony konsumentów ma Dyrektywa Rady Unii Europejskiej nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L, 1993, poz. 95, s. 29, dalej: Dyrektywa 93/13). W kontekście powyższych rozważań, na uwagę zasługuje art. 7 ust. 1 oraz motyw 24 Dyrektywy 93/13, który nakłada na

państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków, mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. W związku z tym, uznaje się art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, który pozwala na przeprowadzenie oceny zgodności z tym przepisem zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20).

W orzecznictwie za utrwalony przyjmuje się pogląd, że pojęcie „konsument” użyte w art. 76 Konstytucji RP ma charakter autonomiczny i nie może być rozumiane wyłącznie w znaczeniu cywilnoprawnym. Wyrażona w nim norma zapewnia ochronę „wszelkim podmiotom, w szczególności osobom fizycznym” mającym słabszą pozycję wobec profesjonalnego podmiotu (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 2 grudnia 2008 r., K 37/07; 13 września 2005 r., K 38/04; wyrok Sądu Najwyższego z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20). Natomiast, pojęcie „konsument” na gruncie art. 22¹ k.c. ma węższe znaczenie, ponieważ dotyczy wyłącznie osób fizycznych dokonujących czynności prawnej z przedsiębiorcą, niezwiązanej bezpośrednio z jego działalnością gospodarczą lub zawodową (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 2 grudnia 2008 r., K 37/07; wyrok Sądu Najwyższego z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20).

W rozpoznawanej sprawie zaskarżony nakaz zapłaty został oparty na wekslu własnym, którego podstawą była umowa opcji nabycia akcji, zgodnie z którą pozwany zobowiązał się podpisać porozumienie wekslowe, celem zabezpieczenia roszczenia o zapłatę kary umownej o wartości 27 000 zł. Zarówno z treści pozwu, jak i z załączonej do pozwu umowy opcji nabycia akcji jednoznacznie wynika, że umowa ta nie została zawarta w związku z prowadzeniem przez pozwanego działalności gospodarczej lub zawodowej, ale w związku z jego zatrudnieniem w K. S.A., która znajdowała się w procesie restrukturyzacji. Strony zgodnie przyjęły, że właśnie z faktu zatrudnienia pozwanego w tym przedsiębiorstwie, przysługuje mu prawo do nieodpłatnego nabycia akcji tej spółki, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Natomiast samo przeniesienie praw do akcji miało nastąpić w przyszłości. W świetle powyższych okoliczności powódka błędnie przyjęła, że

pozwany jest współnikiem spółki kapitałowej. Treść umowy opcji nabycia akcji potwierdza, że w momencie jej zawarcia pozwany nie prowadził działalności gospodarczej lub zawodowej. Jednocześnie należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż nawet status akcjonariusza, nie stoi na przeszkodzie uznania takiego podmiotu za konsumenta (wyrok Sądu Najwyższego z 10 marca 2016 r., III CSK 167/15). Mając na uwadze powyższe, nie ulega wątpliwości, że w świetle brzmienia art. 22¹ k.c., pozwanemu przysługiwał status konsumenta w postępowaniu nakazowym.

Sąd Najwyższy nie podziela stanowiska Sądu Rejonowego, że w przypadku postępowania nakazowego z udziałem konsumenta, czynności sądu ograniczają się jedynie do badania warunków formalnych pozwu i dołączonych do niego dokumentów.

Istotnie, w pierwszym etapie postępowania nakazowego, rola sądu sprowadza się do oceny formalnej ważności weksla. Zgodnie z art. 485 § 2 k.p.c. (w brzmieniu z dnia wydania nakazu), sąd wydaje nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksla należycie wypełnionego, którego prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W przypadku przejścia na powódkę praw z weksla, do wydania nakazu zapłaty niezbędne jest przedstawienie dokumentów uzasadniających roszczenie, o ile przejście tych praw nie wynika bezpośrednio z weksla. Natomiast w drugim etapie, a zatem dopiero po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty, na podstawie art. 493 § 1 k.p.c., sąd może zbadać zarzuty materialne odnoszące się do zobowiązania wekslowego oraz stosunku podstawowego (postanowienie Sądu Najwyższego z 14 lutego 2014 r., II CSK 291/13; wyrok Sądu Najwyższego z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20).

Powyższe nie ma jednak zastosowania w przypadku postępowania nakazowego prowadzonego na podstawie weksla, który stanowi zabezpieczenie umowy konsumenckiej. Za utrwalony w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się pogląd, że organy wymiaru sprawiedliwości z urzędu dokonują oceny nieuczciwych postanowień umowy konsumenckiej (wyrok TSUE z 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 77 i przywołane tam orzecznictwo). Przepis art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on przepisom krajowym, w tym

art. 485 § 2 k.p.c., „pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wierzytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jeżeli sposób wykonania prawa do wniesienia zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie” (wyrok TSUE z 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 71). Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęło się, że przepisy proceduralne ograniczające możliwość skorzystania przez konsumenta z przysługującej ochrony na gruncie prawa wspólnotowego, zezwalające na badania treści konsumenckiego stosunku podstawowego wyłącznie w przypadku wniesienia zarzutów, nie realizowałyby celu prawa konsumenckiego, jakim jest realne wyrównanie pozycji stron umowy konsumenckiej (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20). W celu zapewnienia właściwej ochrony konsumentowi w postępowaniu nakazowym, którego przedmiotem jest zobowiązanie wekslowe, sąd jest zobowiązany z urzędu zbadać czy weksel stanowi zabezpieczenie umowy konsumenckiej. Dalej – w przypadku gdy stroną jest konsument, sąd stosuje przepisy Kodeksu postępowania cywilnego oraz z urzędu przepisy mające na celu ochronę praw konsumenta (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 21 czerwca 2021 r., I NSNc 179/19; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20).

Wobec niewniesienia zarzutów przez pozwanego, Sąd Rejonowy nie mógł podjąć dalszych czynności w postaci wyznaczenia rozprawy (art. 495 § 1 k.p.c. w brzmieniu z dnia wydania nakazu zapłaty) oraz wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie utrzymania w mocy albo uchylenia nakazu zapłaty i orzeczenia o żądaniu pozwu albo postanowienia o uchyleniu nakazu zapłaty i odrzuceniu pozwu bądź umorzeniu postępowania (art. 496 k.p.c. w brzmieniu z dnia wydania nakazu zapłaty). Uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty nie pozostawia wątpliwości, że Sąd Rejonowy rozpoznając sprawę z urzędu nie badał i nie wziął pod uwagę stosunku podstawowego dla prowadzonego postępowania nakazowego.

W konsekwencji Sąd Rejonowy nie uwzględnił jego konsumenckiego charakteru i zastosował wprost przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, pomijając tym samym przepisy o ochronie konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Nie budzi zatem wątpliwości, że sposób procedowania przez Sąd Rejonowy nie zapewnił realizacji celu głównego, jakim jest ochrona konsumentów będących w pozycji słabszej względem przedsiębiorcy. W tym stanie rzeczy Sąd Rejonowy w B. wydając 3 lutego 2016 r. zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla w sprawie I Nc (...) naruszył konstytucyjną zasadę ochrony konsumentów wynikającą z art. 76 Konstytucji RP poprzez niezapewnienie pozwanemu ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.

Po drugie, Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu nakazowi zapłaty rażące naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., art. 385³ pkt 16 i 17 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c., art. 484 § 2 k.c. w zw. z art. 483 § 1 k.c. i art. 484 § 1 k.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że dokonując oceny czy doszło do rażącego naruszenia prawa, należy ocenić łącznie następujące okoliczności: wagę naruszonych norm, stopień ich naruszenia oraz ujemne skutki dla stron postępowania (wyroki Sądu Najwyższego z: 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; 30 czerwca 2021 r. I NSNc 179/20). Kierując się powyższymi kryteriami, Sąd Najwyższy uznał, że w rozpoznawanej sprawie nie doszło do rażącego naruszenia przepisów wskazanych przez skarżącego.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Przytoczony przepis został wprowadzony do Kodeksu cywilnego w drodze implementacji postanowień Dyrektywy 93/13 (art. 3 i art. 6 ust. 1). Ograniczenia przewidziane w treści art. 385¹ § 1 k.c. mają zapewnić ochronę konsumentowi znajdującemu się w słabszej pozycji poprzez kształtowanie jego praw i obowiązków w sposób niwelujący nierównowagę wobec przedsiębiorcy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się,

że niedozwolone postanowienia umowne, w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. nie są wiążące dla konsumenta od momentu zawarcia umowy, co sąd orzekający powinien uwzględnić z urzędu, dlatego zbędne jest wydanie odrębnego konstytutywnego orzeczenia stwierdzającego abuzywność postanowienia umowy lub powołania się na abuzywność klauzuli. Powyższe nie znajduje jednak zastosowania, gdy konsument sprzeciwi się w sposób niewymuszony i jednoznaczny (uchwała Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17). Konsekwencją nieuwzględnienia z urzędu przez sąd niedozwolonych postanowień umownych, jest naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej również przyjmuje się, że obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy spoczywa na organach wymiaru sprawiedliwości (wyrok TSUE z 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14). Sądy krajowe z urzędu weryfikują czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok TSUE z 30 maja 2013 r., Jörös, C-397/11). Z tego obowiązku nie zwalnia sądu również brak aktywności po stronie konsumenta (wyrok TSUE z 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito SA, C-618/10). Sąd powinien poinformować konsumenta, że postanowienie umowne jest niedozwolone, nie można jednak uznać go za niewiążące, jeżeli konsument powoła się na to postanowienie umowne (wyrok TSUE z 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank Zrt, C-472/11). W postępowaniu nakazowym, gdy powód dochodzi swojego roszczenia na podstawie weksla, służącego zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, sąd również jest zobowiązany z urzędu do zbadania i oceny postanowień umownych pod kątem ich ewentualnego nieuczciwego charakteru (wyrok TSUE z 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18). Dopiero w ten sposób możliwe jest zapewnienie konsumentowi skutecznej ochrony jego praw wynikających z Dyrektywy 93/13.

Odnosząc powyższe do rozpoznawanej sprawy, Sąd Rejonowy w B. z urzędu powinien dokonać oceny postanowień umowy opcji nabycia akcji stanowiącej podstawę stosunku podstawowego pomiędzy stronami i w tym celu

skierować sprawę do rozpoznania w postępowaniu zwykłym. Wyłączne zastosowanie literalnej wykładni przepisów proceduralnych w tego rodzaju sprawach skutkuje naruszeniem praw konsumenta.

W art. 385³ k.c. ustawodawca zawarł przykładowy katalog niedozwolonych postanowień umownych. Zgodnie z pkt 23 za niedozwolone postanowienia umowne uznaje się te, które narzucają rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy. W rozpoznawanej sprawie zastosowano art. 37¹ § 1 k.p.c., który określa właściwość przemienną sądu w sprawach z powództwa przeciwko zobowiązanemu z weksla. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sprawie z powództwa przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi zobowiązanemu z weksla, sąd z urzędu uwzględnia nieskuteczność powołania się na podstawę właściwości miejscowej z art. 37¹ § 1 k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z 19 października 2017 r., III CZP 42/17). Powyższe koresponduje z treścią pkt 1 lit. q załącznika do Dyrektywy 93/13, zgodnie z którym za niedozwolone uznaje się postanowienie umowne, uprawniające przedsiębiorcę do wskazania sądu do rozpoznania sprawy, położonego daleko od miejsca zamieszkania konsumenta (wyrok TSUE z 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM Zrt., C-243/08). Celem regulacji jest eliminowanie postanowień umownych umożliwiających przedsiębiorcy dokonanie jednostronnego i arbitralnego wyboru sądu właściwego do rozpoznania sprawy, którego położenie jest korzystne dla przedsiębiorcy, natomiast konsumenta pozbawia właściwej ochrony prawnej.

Treść umowy opcji nabycia akcji potwierdza, że powódce przysługuje wyłączne uprawnienie do wypełnienia weksla według własnego uznania. W takim przypadku Sąd Rejonowy powinien z urzędu dokonać oceny skuteczności powołania się przez powódkę na treść art. 37¹ § 1 k.p.c., uznając je za niedozwolone postanowienie umowne i niewiążące dla pozwanego. W konsekwencji doszło do naruszenia art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. Sąd Rejonowy w B. jako niewłaściwy miejscowo do rozpoznania sprawy powinien przekazać sprawę sądowi właściwemu w trybie art. 200 § 1 k.p.c. w zw. z art. 27 § 1 k.p.c. Oczywiście jest więc, że niezastosowanie powyższych przepisów doprowadziło do rozpoznania sprawy przez sąd niewłaściwy miejscowo, jednakże należy zgodzić się z powódką, że w świetle okoliczności sprawy trudno uznać to

naruszenie za rażące.

Zgodnie z art. 385³ pkt 16 i 17 k.c., w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które nakładają wyłącznie na konsumenta obowiązek zapłaty ustalonej sumy na wypadek rezygnacji z zawarcia lub wykonania umowy lub nakładają na konsumenta, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego. W rozpoznawanej sprawie powódka wywiązała się ze swojego zobowiązania i zapłaciła pozwanemu kwotę obejmującą przyszłą cenę akcji nabytych nieodpłatnie przez pozwanego. W takich przypadkach przedsiębiorca nie może zrezygnować z wykonania umowy, którą zawarł i wykonał, dlatego zachodzą uzasadnione wątpliwości co do potrzeby zastosowania art. 385³ pkt 16 k.c., w konsekwencji należało przyjąć, że nie doszło do rażącego naruszenia art. 385³ pkt 16 k.c. Przechodząc do ustalenia czy w rozpoznawanej sprawie zachodzi przypadek rażąco wygórowanej kary umownej, należy wziąć pod uwagę następujące kwestie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wysokość kary umownej jest rażąco wygórowana jeżeli prowadzi do nieuzasadnionego wzbogacenia wierzyciela. Powyższe wymaga weryfikacji czy doszło do nieusprawiedliwionej okolicznościami sprawy dysproporcji między wysokością zastrzeżonej kary umownej, a ochroną interesu wierzyciela (postanowienie Sądu Najwyższego z 29 maja 2018 r., IV CSK 621/17). W rozpoznawanej sprawie istnieje bardzo duża różnica pomiędzy kwotą wypłaconą pozwanemu przez powódkę, a ustaloną kwotą kary umownej. Następnie w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, pozwany powinien zapłacić powódce karę umowną w wysokości trzydziestokrotności ceny akcji, przy jednoczesnej znikomej szkodzie powódki, co zdaniem Sądu Najwyższego stanowi przykład „rażąco wygórowanej kary umownej”. Powyższe prowadziło do poważnego uszczerbku majątkowego pozwanego, powodując obciążenie go karą umowną wielokrotnie przewyższającą kwotę wpłaconą przez powódkę, co stanowi naruszenie art. 385³ pkt 17 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. Z uwagi na to, że Sąd Rejonowy nie badał treści umowy opcji nabycia akcji, trudno uznać to naruszenie za rażące. Dalej należy zaznaczyć, że kara umowna określona w umowie opcji nabycia akcji była rażąco wygórowana i jako klauzula

abuzywna nie wiązała pozwanego od momentu zawarcia umowy. Sąd Rejonowy w B. nawet na żądanie pozwanego nie mógłby dokonać miarkowania tej kary umownej. W związku z tym zarzut naruszenia art. 484 § 2 k.c. w zw. z art. 483 § 1 k.c. i art. 484 § 1 k.c., należało uznać za bezpodstawny.

Zgodnie z art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Treść przepisu wskazuje, że w razie upływu 5 lat od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, zasadą powinno być rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w postaci stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Od tej zasady art. 115 § 2 u.SN przewiduje odstępstwo, które musi być uzasadnione w świetle zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę, że przepis art. 115 § 2 u.SN stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 91 § 1 u.SN. W związku z tym, ze względu na wyjątkowy charakter tego przepisu nie może być on interpretowany rozszerzająco (wyroki Sądu Najwyższego z: 23 czerwca 2021 r., I NSNc 144/21; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20).

W rozpoznawanej sprawie bezsporne są dwie kwestie. Z jednej strony Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną po upływie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu zapłaty, co w myśl art. art. 115 § 2 u.SN powinno stanowić podstawę do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Z drugiej jednak strony, niewątpliwie doszło do naruszenia konstytucyjnych i fundamentalnych wartości wyrażonych w art. 76 Konstytucji RP, wobec niepodjęcia czynności przez organ wymiaru sprawiedliwości, który powinien zapewnić ochronę słabszej stronie stosunku cywilnoprawnego. Sąd Rejonowy w B. ograniczając się jedynie do formalnego sprawdzenia weksla, w oparciu o który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, bez zbadania stosunku

podstawowego wiążącego strony postępowania, wyłącznie na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, nie wywiązał się z obowiązku wynikającego nie tylko z treści art. 76 Konstytucji RP, ale również z art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. W konsekwencji pozbawił pozwanych właściwej ochrony sądowej, przez co naruszył podstawowe zasady i gwarancje konstytucyjne, składające się na klauzulę demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP). Wypada przypomnieć, że z art. 2 Konstytucji RP wywodzi się zasada ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także bezpieczeństwa prawnego jednostki. Nie można przy tym tracić z pola widzenia konstytucyjnej wartości, jaką jest zasada trwałości prawomocnych orzeczeń sądowych rozstrzygających o prawach i obowiązkach stron postępowania. Wobec powyższego, Sąd Najwyższy biorąc pod uwagę okoliczność, że zaskarżony nakaz zapłaty nie wywołał nieodwracalnych skutków prawnych w sferze stosunków cywilnoprawnych oraz wagę i stopień naruszonych norm przez Sąd Rejonowy w B., skutkujących pozbawieniem pozwanych właściwej ochrony prawnej wynikającej z art. 2 i art. 76 Konstytucji RP uznał, że wydanie orzeczenia na podstawie art. 91 § 1 u.SN, pomimo upływu pięcioletniego terminu od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego nakazu zapłaty jest uzasadnione.

Skarżący podnosząc zarzut naruszenia art. 385³ pkt 23 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 3 k.c. wniósł o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B. Bezspornym jest, że w rozpoznawanej sprawie nie ma zastosowania art. 37¹ § 1 k.p.c., dlatego Sąd Rejonowy w B. nie jest właściwy miejscowo do rozpoznania przedmiotowej sprawy. W konsekwencji na podstawie art. 27 k.p.c. należało przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B., jako właściwemu miejscowo. Sąd Rejonowy w B. powinien skierować sprawę do rozpoznania w postępowaniu zwykłym, dokonać oceny materiału dowodowego, w szczególności treści umowy opcji nabycia akcji, uwzględniając przepisy o ochronie konsumentów.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił w całości nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w B. z 3 lutego 2016 r., sygn. I Nc (...), w postępowaniu nakazowym z weksla, przekazując sprawę do

ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w B., jako właściwemu miejscowo.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.